

การแก้ไขปัญหากล้วยแล้งอย่างยั่งยืน

สิตาวีร์ ชีร์วิรุฬห์

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

ปัญหากล้วยแล้งเป็นภัยธรรมชาติที่นำความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งทางด้านการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และด้านผลิตผลทางการเกษตรที่ต้องพึ่งพาแหล่งน้ำจากธรรมชาติ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรที่สำคัญในตลาดโลก กล้วยแล้งจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการลดลงของผลผลิตทางการเกษตรของไทย และมีผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ การอพยพที่ตื่นตระหนก ละทิ้งที่อยู่อาศัยไปหางานทำในเมือง ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามมา ปัญหากล้วยแล้งจึงจัดเป็นปัญหาสำคัญของชาติ

ความหมายของกล้วยแล้ง

กล้วยแล้ง หมายถึง ความแห้งแล้งของลมฟ้าอากาศ อันเกิดจากการที่มีฝนน้อยกว่าปกติ หรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นระยะเวลาเวลานานกว่าปกติและครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้างทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ขาดน้ำ ทำให้ไม่เจริญเติบโตตามปกติ เกิดความเสียหายและความอดอยากทั่วไป (ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.2551)

สาเหตุของการเกิดกล้วยแล้ง

กล้วยแล้งในประเทศไทย เกิดจากปริมาณน้ำฝนที่น้อยกว่าปกติและมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดกล้วยแล้งอีกหลายประการ เช่น ระบบการหมุนเวียนของบรรยากาศ การเปลี่ยนแปลงส่วนผสมของบรรยากาศ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศกับน้ำทะเลหรือมหาสมุทร ดังนั้น การเกิดกล้วยแล้งจึงมิใช่เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อมได้ประมวลสาเหตุของการเกิดกล้วยแล้งไว้ดังนี้ (ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.2551)

1. เกิดจากสภาวะอากาศในฤดูร้อนที่ร้อนมากกว่าปกติ
2. เกิดจากการพัดพาของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
3. ความผิดปกติของตำแหน่งร่องมรสุม ทำให้ฝนตกในพื้นที่ไม่ต่อเนื่อง
4. ความผิดปกติเนื่องจากพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนที่ผ่านประเทศไทยน้อยกว่าปกติ
5. การเปลี่ยนแปลงความสมดุลของพลังงานที่ได้รับจากดวงอาทิตย์ จากการกระทำของมนุษย์ เช่น

การเผาพลาสติก น้ำมัน และถ่านหิน ทำให้เกิดช่องโหว่ในชั้นโอโซน

6. ผลกระทบจากปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจก เนื่องจากส่วนผสมของบรรยากาศ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ ไออน้ำ ลอยขึ้นไปเคลือบชั้นล่างของชั้นโอโซน ทำให้ความร้อนสะสมอยู่ในอากาศใกล้ผิวโลกมากขึ้น ทำให้อากาศร้อนกว่าปกติ

7. การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมต่างๆ

8. การตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอันเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของภูมิอากาศ เช่น ฝน อุณหภูมิ และความชื้น เป็นต้น

แนวโน้มภัยแล้ง พ.ศ. 2558

สถานการณ์ปัจจุบันใน พ.ศ. 2558 ได้เกิดปรากฏการณ์ภัยแล้งอย่างกว้างขวางหลายพื้นที่และส่งผลกระทบต่อหลายจังหวัดและการคาดการณ์สถานการณ์ภัยแล้งจากข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา รายงานว่า ปริมาณน้ำฝนสะสม พ.ศ. 2557 ต่ำกว่าค่าปกติอย่างมาก เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2556 และสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน ได้สรุปว่าสถานการณ์น้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ และขนาดกลาง พ.ศ. 2557 น้อยกว่า พ.ศ. 2556 ถึง 5,310 ล้านลูกบาศก์เมตร (กรมชลประทาน. 26 กันยายน 2557) จึงมีแนวโน้มสถานการณ์ภัยแล้งและภาวะฝนทิ้งช่วงใน พ.ศ. 2558 จะเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยอาจเกิดเร็วขึ้น และยาวนานขึ้น

ส่วนอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ทั้ง 33 แห่งทั่วประเทศ มีปริมาณน้ำกักเก็บคงเหลือทั้งสิ้น 40,009 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 57 ของความจุ และเป็นน้ำใช้การได้จริงเพียง 16,596 ล้านลูกบาศก์เมตร สำหรับลุ่มน้ำเจ้าพระยา อ่างเก็บน้ำหลักทั้ง 4 อ่าง คือ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแควน้อย และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ มีปริมาณน้ำกักเก็บคงเหลือรวมกัน 11,850 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 48 โดยเป็นปริมาณน้ำใช้การได้จริงเพียง 5,154 ล้านลูกบาศก์เมตร (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน).17 มีนาคม 2558) ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูกในช่วงฤดูแล้งปีนี้

ผลกระทบจากปัญหาภัยแล้ง

จากการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศในฤดูร้อนที่ร้อนมากกว่าปกติส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อภาคเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร ปศุสัตว์ ป่าไม้ การประมง และเศรษฐกิจทั่วไป เช่น การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมขนส่ง ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การขาดแคลนน้ำ การเกิดโรคในสัตว์ คุณภาพน้ำและน้ำในดินเปลี่ยนแปลง มีไฟป่าเพิ่มขึ้นในหลายจังหวัด ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม 2558 ได้เกิดไฟป่าขึ้นแล้วในบริเวณดอยพระบาทและบริเวณเหนือเขื่อนกิ่วลม จังหวัดลำปาง เทศบาลเมืองศรีโค จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเบตง จังหวัดยะลา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ และผลกระทบด้านสังคม เช่น สุขภาพอนามัย ความขัดแย้งในการจัดการน้ำและคุณภาพชีวิตที่ลดลง เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งโดยตรงคือ ชาวนาและเกษตรกรที่เคยเพาะปลูกพืช ฤดูแล้ง จำนวน 398,347 ราย พื้นที่ 11.97 ล้านไร่ แบ่งเป็น ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา 345,161 ราย พื้นที่ 10.70 ล้านไร่ และในเขตลุ่มน้ำแม่กลอง 53,186 ราย พื้นที่ 1.27 ล้านไร่ ซึ่งจากการประเมินจนถึงขณะนี้คิดเป็น

มูลค่าความเสียหายแล้วราว 5,600 ล้านบาท และชาวนาผู้ปลูกข้าวอาจสูญเสียรวมกว่า 14,000 ล้านบาท เมื่อสิ้นสุดฤดูร้อน นับเป็นมูลค่าความเสียหายมากที่สุดในค่าเฉลี่ยรอบ 5 ปีที่อยู่ที่ราว 11,900 ล้านบาท โดยสถานการณ์นี้จะยังเป็นการลดกำลังซื้อภาคครัวเรือนในชนบท และส่งผลกระทบต่อไปยังธุรกิจเกี่ยวเนื่อง ข้าเดิมภาวะยากลำบากอยู่แล้วให้แย่งไปอีก โดยเฉพาะหากภัยแล้งกินเวลายาวนานกว่าที่คาดการณ์ไว้

จากปริมาณน้ำฝนที่มีน้อยกว่าค่าปกติในเกือบทุกภาคของประเทศ ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ และเขื่อนขนาดใหญ่ของไทยที่ลดลงเมื่อคาดการณ์จากการวัดปริมาณน้ำในเขื่อนดังกล่าวข้างต้น ภาวะภัยแล้งในพ.ศ. 2558 นับว่าหนักที่สุดในรอบ 15 ปี โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีการใช้น้ำไปเพื่อการเพาะปลูกพืชเกษตรเป็นสำคัญโดยเฉพาะข้าว ปริมาณน้ำต้นทุนที่ใช้งานได้ใช้อ่างเก็บน้ำที่อยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับปีก่อน หรือลดลงร้อยละ 16.9

ศูนย์ติดตามและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงาน ณ วันที่ 12 มีนาคม 2558 ถึงสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตร ช่วงภัยเดือนตุลาคม 2557-ปัจจุบัน มีการประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ภัยแล้ง) แล้ว 23 จังหวัด 105 อำเภอ 591 ตำบล 5,400 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นภาคเหนือ 8 จังหวัด คือ จังหวัดพิษณุโลก เชียงใหม่ พิจิตร แพร่ ตาก นครสวรรค์ สุโขทัย กำแพงเพชร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น สกลนคร อานาจเจริญ บุรีรัมย์ มหาสารคาม นครราชสีมา ภาคกลาง 4 จังหวัด คือ จังหวัดลพบุรี ราชบุรี ชัยนาท ประจวบคีรีขันธ์ ภาคตะวันออก 2 จังหวัด คือ จังหวัดจันทบุรี ชลบุรี ภาคใต้ 2 จังหวัด คือ จังหวัดตรังและสตูล นอกจากนี้ยังมีพื้นที่การเกษตรประสบภัย 11 จังหวัด คือ จังหวัดนครสวรรค์ ขอนแก่น มหาสารคาม สกลนคร นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ ชัยนาท ลพบุรี สุพรรณบุรี และตรัง เกษตรกรได้รับผลกระทบ 1.88 แสนราย พื้นที่การเกษตรประสบภัย 1.54 ล้านไร่ สำรวจพบความเสียหายแล้ว เกษตรกร 1.31 แสนราย พื้นที่การเกษตรเสียหาย 1.22 ล้านไร่ แบ่งเป็น ข้าว 1.16 ล้านไร่ พืชไร่ 5.81 หมื่นไร่ พืชสวนและอื่นๆ 3 ไร่ คิดเป็นวงเงินช่วยเหลือ 1.36 พันล้านบาท (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 35 ฉบับที่ 3,035 วันที่ 15-18 มีนาคม พ.ศ. 2558)

จากผลกระทบของปัญหาภัยแล้งดังกล่าวรัฐบาลได้ออกมาประชาสัมพันธ์เพื่อขอความร่วมมือในการใช้น้ำอุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตรตามที่หน่วยงานของรัฐได้มีการแจ้งเตือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการงดทำนาปรังในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำแม่กลอง รวมทั้งการรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติได้ร่วมกับหน่วยทหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนตามนโยบายการแก้ไขปัญหาภัยแล้งเร่งด่วน คือ การขุดลอกคูคลอง สนับสนุนการจัดสรรน้ำดิบเพื่อการผลิตให้กับการประปาส่วนภูมิภาคและการประปาท้องถิ่นได้ตลอดฤดูแล้ง โดยขอมบ่อน้ำบาดาลที่เป็นน้ำดิบ และจัดรถบรรทุกแจกจ่ายน้ำในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการสูบน้ำดิบเข้าสู่ระบบประปาหมู่บ้านและถังน้ำกลางประจำหมู่บ้าน และขอให้ประชาชนเตรียมรับมือปัญหาภัยแล้ง ด้วยการขอมแซมภาชนะกักเก็บน้ำ เพื่อสำรองน้ำไว้ใช้และใช้น้ำอย่างประหยัด ขณะที่ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพอากาศ (ศบภ.ทอ.) ได้มีการจัดส่งเครื่องบินลำเลียง จำนวน 1 เครื่อง สนับสนุนการโปรยน้ำในอากาศ เพื่อลดปัญหาหมอกควัน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียง โดยปฏิบัติการตั้งแต่วันที่ 6-31 มีนาคม 2558

การดำเนินการของรัฐบาลในการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ภัยแล้ง พ.ศ. 2558

วันที่ 29 กันยายน 2557 พลเอก อุนุพงษ์ เผ่าจินดา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในฐานะผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ได้มีหนังสือด่วนที่สุด ที่ มท 0616/28 เรื่องเตรียมการป้องกันแก้ไขปัญหาภัยแล้งปี 2558 ขอความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัยแล้ง และต่อมาได้กำหนดแนวทางให้ทุกจังหวัดจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ดำเนินการ ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการ ให้จัดทำบัญชีหมู่บ้านและชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาภัยแล้ง และจัดทำแผนเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งอย่างเป็นระบบให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัด ตามสภาพปัญหาเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขตามลำดับความสำคัญ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และให้จัดทำแผนการดำเนินงานทั้งระบบอย่างชัดเจน เช่น แผนแจกจ่ายน้ำให้แก่ราษฎรตามข้อมูลของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีความเสี่ยง การกำหนดจุดแจกจ่ายน้ำให้ชัดเจนและสะดวกกับประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน การสำรวจตรวจสอบแหล่งน้ำ รวมทั้งสำรวจภาชนะเก็บกักน้ำให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้อย่างเพียงพอ การจัดทำแผนบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะด้านการป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นบ่อยในฤดูแล้ง เช่น ปัญหาการลักขโมยเครื่องสูบน้ำ และเครื่องมือการเกษตร ซึ่งถือเป็นการซ้ำเติมประชาชนผู้ประสบภัย การจัดทำแผนดูแลรักษาสุขภาพป้องกันโรคระบาดในช่วงฤดูแล้ง การประสานการประสานส่วนภูมิภาค ประปาท้องถิ่น ในการจัดหาแหล่งน้ำสะอาดสำหรับบริการประชาชน

2. ด้านการเพาะปลูกและดูแลพี่น้องเกษตรกร ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดบูรณาการการทำงานอย่างใกล้ชิดกับชลประทานจังหวัดและเกษตรจังหวัด เพื่อจัดทำแผนและแนวทางการจัดการพืชผลการเกษตรและทำความเข้าใจให้คำแนะนำกับเกษตรกรปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชฤดูแล้ง ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลรักษาแหล่งน้ำสาธารณะ คู คลอง สถานที่เก็บกักน้ำ เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำในหมู่บ้านและตำบลได้มากขึ้น รวมทั้งรณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดหาภาชนะเก็บกักน้ำและใช้น้ำอุปโภค บริโภคอย่างประหยัด ถูกวิธี ถูกสุขลักษณะ ทั้งนี้ ให้เตรียมพร้อมทุกด้านตั้งแต่กำลังคน สรรพวัสดุ อุปกรณ์ รถยนต์ บรรทุกน้ำ เครื่องสูบน้ำ เครื่องมือเครื่องใช้ในการบรรเทาความเดือดร้อนและช่วยเหลือประชาชนให้พร้อมใช้การได้ทันทีที่พี่น้องประชาชนต้องการความช่วยเหลือ

3. ด้านการให้ความช่วยเหลือ เมื่อเกิดสถานการณ์ภัยแล้งให้จังหวัดพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามระเบียบกระทรวงการคลังและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง โดยให้ดำเนินการอย่างรวดเร็ว ทัวถึงเป็นธรรมตามสภาพความเป็นจริงและที่สำคัญต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน กรณีเกิดสถานการณ์ภัยแล้งที่กระทบต่อพื้นที่การเกษตร ให้จังหวัดรีบประสานไปยังกรมฝนหลวงและการบินเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อจัดทำฝนหลวงเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรตามที่สภาพอากาศเอื้ออำนวย นอกจากนี้ในการรายงานสถานการณ์ภัยแล้งให้รายงานข้อมูลอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามข้อเท็จจริง ทั้งด้านการประกาศพื้นที่ภัยแล้ง จำนวนครัวเรือนที่ประสบภัย ข้อมูลพื้นที่เกษตรที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้การประเมินสถานการณ์เป็นไปอย่างถูกต้องตามข้อเท็จจริง จนกว่าสถานการณ์ภัยแล้งจะเข้าสู่สภาวะปกติ

กรมทรัพยากรน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำได้ดำเนินการโครงการน้ำ 3 โครงการ คือ

1. โครงการคืนคลองน้ำไหล คืนน้ำใสทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2557 เป็นต้นมาด้วยการขุดลอกคูคลองความยาวรวม 999 กม. ทั้งหมด 76 แห่งในพื้นที่ต่างจังหวัด และคลองมหาสวัสดิ์ กรุงเทพมหานคร เฉลี่ยความยาวการขุดคลองน้ำไหลประมาณ 10-12 กม. ในแต่ละคลองที่มีปัญหาตื้นเขิน โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมในการตรวจสอบสภาพปัญหา พบว่าเป็นคลองขนาดเล็ก ต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก โดยใช้งบประมาณคลองละไม่เกิน 2 ล้านบาท
2. โครงการเพิ่มปริมาณน้ำให้ประปาหมู่บ้าน เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เมษายน 2558 คาดว่าจะเพิ่มปริมาณน้ำได้ 172 ลูกบาศก์เมตร
3. โครงการกระจายน้ำถึงไร่นา ระบบประปาให้หมู่บ้าน จะดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึง กันยายน 2558 คาดว่าจะมีประชาชนได้รับประโยชน์ 638,341 ครัวเรือน รวมพื้นที่รับประโยชน์จำนวน 70,927 ไร่ สามารถเพิ่มระบบประปาหมู่บ้านได้ 603 แห่ง

กรมชลประทาน

กรมชลประทานประกาศดส่งน้ำเพื่อสนับสนุนการทำนาปรัง ให้เกษตรกรกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและกลุ่มน้ำแม่กลอง ไปจนถึงเดือนเมษายน 2558 เพื่อใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและป้องกันการขาดแคลนน้ำทั้งในฤดูแล้ง พ.ศ. 2557/58 ต่อเนื่องถึงต้นฤดูฝน พ.ศ. 2558 ครอบคลุมพื้นที่ 26 จังหวัด โดยทางกรมชลประทานได้มีแผนการบริหารน้ำรองรับ ประกอบด้วย การสำรองน้ำสำหรับการใช้น้ำช่วงต้น ฤดูฝน พ.ศ. 2558 จำนวน 3,600 ล้านลูกบาศก์เมตร จัดสรรน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค 1,100 ล้านลูกบาศก์เมตร จัดสรรน้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศและอื่น ๆ 1,400 ล้านลูกบาศก์เมตร คงเหลือปริมาณน้ำใช้การได้เพื่อการเกษตรในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา 400 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้น จะสามารถจัดสรรน้ำเพื่อส่งเสริมการปลูกพืชไร่-พืชผัก ในเขตกลุ่มเจ้าพระยาได้ 8.2 แสนไร่เท่านั้น (เลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ.2557)

นอกจากนี้คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 14 ตุลาคม 2557 เกี่ยวกับสถานการณ์ภัยแล้ง เห็นชอบแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการแก้ปัญหาผลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2557/2558 ในกรอบวงเงินรวมทั้งสิ้น 2,377,790,000 บาท และให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอทำความเข้าใจในรายละเอียดกับสำนักงานงบประมาณโดยตรงต่อไป

คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 30 ธันวาคม 2557 เห็นชอบในหลักการโครงการสร้างรายได้และพัฒนาการเกษตรแก่ชุมชนเพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง และช่วยเหลือให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพิ่มในช่วงภัยแล้ง ถึงเดือนเมษายน 2558 โดยใช้งบประมาณ 3.5 พันล้านบาท จากงบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นปี 2558 ในพื้นที่ 3,456 ตำบล 68 จังหวัด ตามบัญชีรายชื่อพื้นที่คาดการณ์ความแห้งแล้งในพื้นที่เกษตร พ.ศ. 2558

คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 17 มีนาคม 2558 อนุมัติแผนแม่บทป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแล้งตามทีรองนายกรัฐมนตรี (พลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ) ประธานกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เสนอ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการภัยแล้ง และเป็น

แผนสนับสนุนแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 โดยให้กระทรวง กรม จังหวัด อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน มูลนิธิ และองค์การกุศล ถือปฏิบัติตามแผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้ง

ส่วนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้นำเสนอประเด็นการปฏิรูปด้วยการจัดตั้งกระทรวงทรัพยากรน้ำ โดยมีแนวคิดในการรวบรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำ 23 หน่วยงาน ใน 6 กระทรวงมารวมกันเพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเกิดการบูรณาการสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเตรียมพร้อมรับสถานการณ์น้ำในอนาคตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

จากสถานการณ์ภัยแล้งในประเทศไทยพบว่ารัฐบาลแก้ปัญหาภัยแล้งตามแผนระยะเร่งด่วนในแต่ละปี มีการช่วยเหลือเกษตรกรโดยวิธีให้การสนับสนุนเครื่องสูบน้ำ จัดสรรงบประมาณในการขุดลอกคูคลอง และผัน หลวง ฯลฯ เพื่อบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าซึ่งรัฐบาลสามารถจัดการแก้ไขปัญหามันได้ในระยะสั้นในแต่ละปีได้เป็นอย่างดี แต่การบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนในทางปฏิบัติยังไม่เกิดผล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว เนื่องจากปัญหาภัยแล้งส่งผลให้ปริมาณการผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคที่มากขึ้นตามการเติบโตของสังคมที่ต้องการอาหารและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เมื่อปัญหาภัยแล้งยังคงเกิดขึ้นทุกปีและเป็นปัญหาหลักของไทยเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม และยังคงดำรงชีวิตอยู่ด้วยการอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ คือแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์อันเป็นผลผลิตอาหารแก่ประชากรของประเทศ การอาศัยน้ำฝนตามฤดูกาลอาจไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ทุกฝ่ายจึงต้องดำเนินการแก้ปัญหาภัยแล้งอย่างยั่งยืนโดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างธรรมชาติและการพัฒนาด้วย ดังนี้

1. สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติควรตอบสนองต่อการเสนอให้มีกระทรวงทรัพยากรน้ำที่ทำหน้าที่หลักในการบริหารจัดการน้ำ
2. สนับสนุนการปลูกป่าและป่าชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดแหล่งน้ำตามธรรมชาติ
3. จัดให้มีงบประมาณในการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กในชุมชน และจัดทำระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่เกษตรกรรมทั่วประเทศ เพื่อให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการน้ำได้ด้วยตนเอง
4. มีการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง
5. มีแนวทางในการจัดการน้ำที่ยั่งยืน คือ ควรมีการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับระบบน้ำทั้งหมด เช่น การบริหารทรัพยากรน้ำ การส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม การชลประทาน น้ำบาดาล การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร มาบูรณาการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนและจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำเพื่อผลในระยะยาวควบคู่ไปกับการพิจารณาจัดตั้งกระทรวงทรัพยากรน้ำ เพราะภัยแล้งเป็นปัญหาภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมได้แต่จะสามารถบริหารจัดการน้ำที่มีอยู่ให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรกรรมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพโดยไม่ขาดแคลน

บรรณานุกรม

- กรมชลประทาน. (2557). **ศูนย์ประมวลวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ**. สืบค้น 3 มีนาคม 2558 จาก
<http://www.ryt9.com/s/iq01/2090046>
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.(2558). ระวังภัยแล้งปี 58 ทำชาวนาเสียหาย 4,000 ล. พายุรุกใจววม.
กระแสทรรศน์. (ฉบับที่ 2598). สืบค้น 16 มีนาคม 2558 จาก
<http://marketeer.co.th/2015/03/kresearch-farmer/>
- การเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ภัยแล้ง ปี 2558**. [ออนไลน์] สืบค้น 3 มีนาคม 2558 จาก
<http://www.newsdatatoday.com/>
- เจาะวิกฤตภัยแล้ง 58 รุนแรงหรือไม่ รม.จัดหนัก! อัด 6 พันล้าน แจกเงินชุมชนสร้างรายได้เกษตรกร**.
[ออนไลน์]. สืบค้น 2 มีนาคม 2558 จาก <http://www.rakbankerd.com/>
- ปภ.ประกาศสถานการณ์ภัยแล้งแล้ว 23 จังหวัด**. [ออนไลน์] สืบค้น 23 มีนาคม 2558 จาก
<http://www.innnews.co.th/shownews/show?newscode=604832>
- ภัยแล้ง 58 เกษตรเสียหาย 5 พันล้าน**. [ออนไลน์] สืบค้น 23 มีนาคม 2558 จาก
http://www.thanonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=269069:585&catid=87:2009-02-08-11-23-26&Itemid=423#.VQ-A-PzkeFE
- มท.1 สั่งทุกจังหวัด รับมือภัยแล้ง ปี 58 แนวโน้มรุนแรง ยาวนาน**. [ออนไลน์] สืบค้น 9 มีนาคม 2558
จาก <http://www.thairath.co.th/>
- เลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ.อธิบดีกรมชลประทาน. (2557.) **มาตรการแก้ไขปัญหามลกระทบจากภัยแล้ง ปี 2557/2558**.
สืบค้น 9 มีนาคม 2558 จาก: http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1420440606
- ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.(2551.) **ภัยแล้ง**. สืบค้น 13 มีนาคม 2558 จาก
http://local.environnet.in.th/formal_data2.php?id=72
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน).(2558.) **คลังข้อมูลสภาพน้ำ**. สืบค้น
23 มีนาคม 2558 จาก [http://www.thaiwater.net/web/index.php/weeklyreport/
642-weeklyreportno112558.html](http://www.thaiwater.net/web/index.php/weeklyreport/642-weeklyreportno112558.html)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2557). **ข้อเสนอการปฏิรูปประเทศไทย**.
กรุงเทพฯ. (ตารางข้อมูลและข้อเสนอการปฏิรูปประเทศ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
หน้า น. 14-18)